

Ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην

Τοῦ Ὁσίου Ἰουστίνου Πόποβιτς

Ἐν τούτῳ φανερά ἐστι τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου· πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιοσύνην οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ (3, 10).

Απὸ τὸ δίκαιο καὶ τὴν ἀγάπην διακρίνονται τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ σ' αὐτὸν τὸν κόσμο ἀπὸ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου. Ἐνῶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου διακρίνονται ἀπὸ τὴν ἀδικία καὶ τὸ μῖσος, ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ τὴν ἀνομία.

Στὴν πραγματικότητα ὑπάρχουν στὸν κόσμο δύο οἰκογένειες: τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ διαβόλου. Κάθε ἄνθρωπος ἀνήκει σὲ μία ἀπ' αὐτές. Ἐὰν εἶναι φιλοδίκαιος, ἀνήκει στοῦ Θεοῦ· ἐὰν εἶναι φιλάμαρτος, στοῦ διαβόλου. «Οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ» ὁχι μόνον ὁποῖος πράττει ἀδικία, ἀλλὰ καὶ «πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιοσύνην»· «οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ» ὁχι μόνον ὁποῖος μισεῖ τὸν ἀδελφὸ του, ἀλλὰ καὶ «ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ».

Εἶναι τὸ ἀλάνθαστο εὐαγγελικὸ θεανθρώπινο μέτρο πού σωστά δείχνει σὲ ποιά ἀπὸ τις δύο οἰκογένειες ἀνήκει κάθε ἄνθρωπος: στοῦ Θεοῦ ἢ στοῦ διαβόλου. Τὸ δίκαιο καὶ ἡ ἀγάπη: τὸ δίκαιο ὡς σύνολο ὄλων τῶν εὐαγγελικῶν ἀρετῶν, ἡ ἀγάπη ὡς θεϊκὴ δύναμη πού τις πραγματώνει, εἶναι τὸ σημάδι τῶν παιδιῶν τοῦ Θεοῦ, τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ σ' αὐτὸν τὸν κόσμο· γι' αὐτὰ καὶ δι' αὐτῶν ἐκεῖνοι ζοῦν καὶ λόγῳ αὐτῶν πεθαίνουν. Ἡ ἀδικία καὶ τὸ μῖσος εἶναι σημάδια τῶν παιδιῶν τοῦ διαβόλου· γι' αὐτὰ καὶ μέσα σ' αὐτὰ ἐκεῖνοι ζοῦν, λόγῳ αὐτῶν καὶ πεθαίνουν. Τὸ ἀνθρώπινο ὄν μπαίνει στὴν οἰκογένεια τοῦ Θεοῦ, στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, μόνον ἐὰν ἡ δικαιοσύνη του εἶναι «πλητὸν τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων» (Ματθ. ε', 20), δηλαδὴ ἐὰν εἶναι θεϊκὴ, θεανθρώπινη, καὶ ὄχι ἀνθρώπινη, οὐμανιστικὴ, ἀνθρωποπρεπὴς.

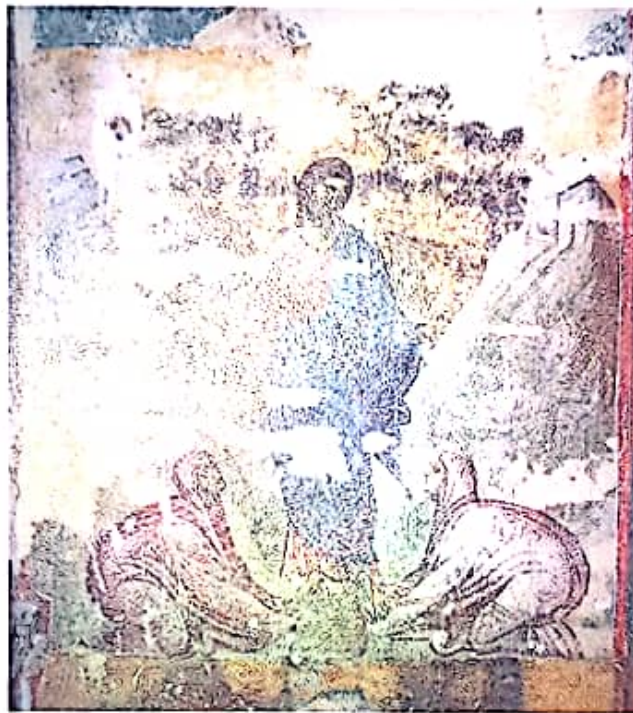
Ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγγελία ἣν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, οὐ καθὼς Κάιν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν καὶ ἔσφαξε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· καὶ χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια (3, 11-12).

Κατὰ τὸν ἅγιο Θεολόγο, ἡ παραδείσια ἐντολὴ, ἡ προ-ἐντολὴ, ἡ ἐντολὴ ἀπ' ἀρχῆς εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς ἀλλήλους. Αὕτη ἡ ἀγάπη δείχνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐκ Θεοῦ κι ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀπὸ τὸν Θεό, ὡς πρὸς τὴν καταγωγὴ καὶ ὡς πρὸς τὴν κατ' ἐπανάληψη πνευματικὴ γέννηση. Ἐὰν δὲν ὑπάρχει τούτη ἡ φιλιανθρωπία, τότε δὲν μπορείς οὔτε καν νὰ γνωρίζεις τὴν πραγματικὴ, ὄντολογικὴ, ἀληθινὴ καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου· τότε παραπλανᾶσαι στὸ σκότος καὶ ψάχνεις τὴν καταγωγὴ σου ἀνάμεσα στὰ ζῶα, στὰ στοιχεῖα τῆς φύσης, στὰ πράγματα αὐτοῦ τοῦ κόσμου.

Ἐνῶ ἡ φιλιανθρωπία, ἡ ἀγάπη ἢ δραστήρια, καθοδηγεῖ τὴν αἴσθησι καὶ τὴ γνώσι τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεό· καὶ ἐκεῖνος βλέπει στὸν Θεό καὶ μὲ τὸν Θεό καὶ τὸν ἑαυτοῦ καὶ τὸν ἀδελφὸ τὸν ὁποῖο ἀγαπᾷ καὶ ἀνακαλύπτει ὅτι καὶ ἡ δικὴ του καταγωγὴ καὶ ἡ καταγωγὴ τοῦ ἀδελφοῦ του βρίσκονται ἐν Θεῷ, ἐκ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ ἡ ἐντολὴ περὶ ἀγάπης ἀποτελεῖ – τὴν προ-ἐντολὴ,

τὴν παν-ἐντολὴ καὶ γιὰ τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό. Κατὰ τὴν ἴδια τῆς τὴν φύσις ἡ ἀγάπη εἶναι ἑλλογη, θεϊκὴ· καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι κατὰ τὴ φύσις τοῦ ἑλλογος, θεόμορφος· γι' αὐτὸ καὶ τούτη ἡ θεϊκὴ, ἑλλογη, θεανθρώπινη ἀγάπη εἶναι γι' αὐτὸν κάτι πνευματικὸ συγγενικό, συγγενές, φυσικό. Κι ὁ Θεὸς Λόγος ἔγινε ἄνθρωπος, γιὰ νὰ δείξει ὄλην αὕτη τὴν συγγένεια μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, αὕτη τὴν ἐνότητα παρόλη τὴ διαφορὰ τῶν φύσεων καὶ τῶν ὄντων. Ἐὰν πρόκειται γιὰ τὸ γένος τὸ ἀνθρώπινο, τότε ἡ ἐντολὴ εἶναι «ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους» «ἀπ' ἀρχῆς» τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Ἐὰν πρόκειται περὶ τῆς νέας ἀνθρωπότητας, περὶ τῆς ἀνθρωπότητας τοῦ Χριστοῦ, περὶ τῆς θεανθρωπότητας, τότε εἶναι πάλη αὕτη ἡ ἐντολὴ «ἀπ' ἀρχῆς». Κι ὄλα αὐτὰ γιὰ νὰ συνειδητοποιήσουμε τὴ θεϊκὴ καταγωγὴ μας, ἐπειδὴ «οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ... ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ» (3, 10).

Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφὸ του, ἀμέσως αἰσθάνεται ὅτι αὐτὸς καὶ ὁ ἀδελφός του εἶναι «ἐκ τοῦ Θεοῦ». Ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη εἶναι ὄντως θεϊκὴ συμπεριφορὰ τοῦ ἀγαπῶντος πρὸς τὸν ἀγαπώμενο, γι' αὐτὸ

Ἐμφάνισι τοῦ Χριστοῦ στὶς Μυροφόρες, Sapochany, Σερβία, 13ος αἰ.

Κατὰ τὸν ἅγιον Θεολόγο, ἡ παραδείσια ἐντολή, ἡ προ-ἐντολή, ἡ ἐντολή ἀπ' ἀρχῆς εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς ἀλλήλους. Αὐτὴ ἡ ἀγάπη δείχνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐκ Θεοῦ κι ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀπὸ τὸν Θεό, ὡς πρὸς τὴν καταγωγὴ καὶ ὡς πρὸς τὴν κατ' ἐπανάληψη πνευματικὴ γέννηση.

καὶ συμπεριφέρεται στὸν ἀδελφὸ του θεϊκά. Ἐὸν μισεῖ ὁ ἄνθρωπος τὸν ἀδελφὸ του, χάνει τὴν αἴσθησιν καὶ τὴν ἐπίγνωσιν περὶ τῆς θεϊκῆς καταγωγῆς του, ὁ ἑαυτὸς του καὶ ἡ ψυχὴ του ἔλκονται, συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ, ἀπὸ τὸν διάβολο, ἐπειδὴ «ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν» (3, 8).

Τέτοιος ἄνθρωπος δὲν βλέπει οὔτε τὸν ἑαυτό του, οὔτε τοὺς συνανθρώπους γιὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ, γιὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτὸ καὶ συμπεριφέρεται σ' αὐτοὺς ὡς μικρῆς ἀξίας ἢ ἀνευ ἀξίας ὄντα, ἐνῶ συχνὰ εὐκοῦλα καὶ τοὺς καταστρέφει. Παράδειγμα: ὁ Κáιν. Ἐσφαξε τὸν ἀθῶο ἀδελφὸ, ἐπειδὴ τὸ μῖσος σκοτείνιασε τὴν πνευματικὴ ὄρασή του, ὥστε μέσα στὸν ἀδελφὸ του δὲν εἶδε οὔτε τὸν ἀδελφὸ του κατὰ σάρκα, οὔτε τὸν θεϊκὸ συνάδελφὸ του κατὰ πνεῦμα. Ἐπειδὴ τὸ μῖσος κατὰγεται ἀπ' τὸν διάβολο, συγγενεύει τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸν διάβολο, καὶ πνευματικὰ τὸν γεννᾷ ἀπ' αὐτόν, ὥστε ὅλες τὶς σκέψεις του καὶ τὶς θελήσεις του νὰ τὶς ἔλκει ἀπὸ τὸ διαβολικὸ ἐργαστήριον τοῦ κακοῦ.

Ὡς ἐκ τούτου ἐναντιώνεται εἰς ὅπαντα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ: πρῶτα ἐναντία στὴ δικαιοσύνη Του. Κι αὐτὸς σκοτώνει τὸν ἀθῶο ἀδελφὸ του: «ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια». Τὸ κακὸ ἐγίνε ὄχι μόνο κύρια δημιουργικὴ δύναμις τῆς γνώσης του καὶ τῆς λογικῆς του, ἀλλὰ καὶ ὕψιστο κριτήριον πάντων· ὡς ἐκ τούτου ὁ Κáιν εἶναι συνειδητοποιημένος φονιάς, φονιάς γιὰ «νοποῦς», «λογικοῦς» λόγους: συνειδητοποιημένος ἀδελφοφονιάς καὶ μ' αὐτὸ καὶ θεοφονιάς. Ἐπειδὴ θέλει νὰ σκοτώσῃ ἐκεῖνα ποὺ εἶναι ἀπὸ τὸν Θεὸ στὸν ἀδελφὸ του: τὴ δικαιοσύνη του, «τὰ δίκαια ἔργα» του. Κανένας σὰν τὸν ἅγιον Θεολόγο δὲν αἰσθάνθηκε καὶ δὲν παρατήρησε τόσο ξεκάθαρα καὶ ἐξ ὀλοκλήρου ὅτι ὅλα στοὺς δικούς μας ἀνθρώπινους κόσμους καταλήγουν σὲ δύο προ-πηγές, σὲ δύο προ-ἀρχές: τὸν Θεὸ καὶ τὸν διάβολο. Ὅλα τὰ κατὰ τὸν δικὸν μας ἀνθρώπινον κόσμον ἔχουν προ-πηγὴ τους τὸν Θεὸ,

καὶ ὅλα τὰ κακὰ τὸν διάβολο. Προεκτεινόμενο ἕως τὸ τέλος, κάθε κατὸ ὁδηγεῖ στὸν Θεὸ· προεκτεινόμενο ἕως τὸ τέλος, κάθε κακὸ ὁδηγεῖ στὸν διάβολο.

Μέσα ἀπὸ τὰ «κακὰ ἔργα» τοῦ ὁ Κáιν μεταμόρφωσε τὸ κακὸ σὲ συνήθειά του, σὲ φύση του, σὲ λογικὴ του· κι αὐτὸ τὸν ἐξοικείωσε καὶ τὸν συγγένεψε μὲ τὸν Κακὸ, τὸν διάβολο. Ἐτσι ἠθελημένα γέννησε τὸν ἑαυτό του πνευματικὰ ἀπὸ τὸν διάβολο, ἐγίνε «παιδί διαβόλου».

Ἀντίθετα σ' αὐτὸ, μέσα στὰ κατὰ ἔργα ὁ ἄνθρωπος μεταμορφώνει τὸ κατὸ σὲ συνήθειά του, σὲ φύση του, σὲ λογικὴ του, σὲ χαρακτήρα του· κι αὐτὸ τὸν ἐξοικειώνει καὶ τὸν συγγενεύει μὲ τὸν Κατὸ, τὸν Θεὸ. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ὁ ἄνθρωπος ἠθελημένα γεννᾶται πνευματικὰ ἀπὸ τὸν Θεὸ, γίνεται «παιδί Θεοῦ», υἱὸς Θεοῦ.

Μὴ θαυμάζετε, ἀδελφοί μου, εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος (3, 13).

Σὰς μισεῖ χωρὶς λόγου, ὅπως καὶ ὁ Κáιν τὸν ἀδελφὸ του. Ἡ κατὸντερα: μισεῖ συνειδητὰ, γιὰ ἐνσυνειδητους λόγους, ἐπειδὴ τὰ ἔργα του εἶναι κακὰ, ἐνῶ τὰ δίκαια σὰς δίκαια. Τὸ κακὸ εἶναι ὡς ἐκ τούτου κακὸ, ἐπειδὴ μισεῖ ὅ,τι εἶναι κατὸ καὶ θέλει νὰ τὸ καταστρέψῃ. Διότι ἡ τελικὴ ἐπιθυμία τοῦ κακοῦ εἶναι νὰ μὴν ὑπάρχει τὸ κατὸ. Στὴ φύση τοῦ κακοῦ εἶναι νὰ ἀποτελεῖ πάντα ἀντίπαλον τοῦ καλοῦ. Ἄφοῦ στὴ φύση τοῦ διαβόλου εἶναι νὰ ἀποτελεῖ πάντα ἀντίπαλον τοῦ Θεοῦ.

Ἐφόσον μόλις θὰ ἔπαυε νὰ εἶναι τέτοιος, ὁ διάβολος θὰ σταματοῦσε νὰ εἶναι διάβολος καὶ τὸ κακὸ νὰ εἶναι κακὸ. Γι' αὐτὸ ὁ ἅγιος Θεολόγος λέει: «Μὴ θαυμάζετε», ποὺ τὸ κακὸ μισεῖ τὸ κατὸ καὶ ὁ ἄδικος τὸν δίκαιο, ἐφόσον τοῦτο εἶναι στὴν ἴδια τὴν φύσιν καὶ στὴν ἴδια τὴν λογικὴ τοῦ κακοῦ. Ὁ κόσμος υλοθέτησε τὸ κακὸ ὡς μέθοδος τῆς ζωῆς του (modum vivendi)· ἐνῶ τὴν λογικὴ τοῦ κακοῦ ἀνακήρυξε ὡς μέθοδος τοῦ εἰδέναι (modum cognoscendi), καὶ ἔπειτα ὡς μέτρο τῶν πάντων. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ ὁ κόσμος μισεῖ ὅ,τι εἶναι κατὸ, δι-

“Όπως ή αγάπη είναι παν-άρετή, έτσι τὸ μίσος είναι παν-πάθος. Διότι πράττει κάθε κακὸ στὸν ἀδελφόν. “Ό,τι εἶναι κακό, σὴν πραγματικότητα εἶναι δικό του ἔργο. Αὐτὸ ζεῖ διὰ τῆς μοχθηρίας, τῆς κακίας, τῆς κακολογίας, τῆς κακοθυμίας, τῆς συκοφαντίας, τῆς ἔριδας, τῆς πονηρίας, τοῦ φόνου καὶ τῶν ὑπολοίπων κακῶν.

καί, θεϊκό, εὐαγγελικό, θεανθρώπινο: «*ύμᾶς*» ποὺ εἶστε ἐνσάρκωση, προσωποποίηση αὐτοῦ. Ἄν καὶ εἶστε σ’ αὐτὸ τὸν κόσμο, ἐσεῖς εἶστε ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν κόσμο, ἀπὸ τὸν Θεό, ἀπὸ τὸν Χριστό.

Ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι μεταβηθήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς· ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφόν μένει ἐν τῷ θανάτῳ (3, 14).

Ἰδοὺ ὁλόκληρο τὸ χριστιανικὸ μυστήριο: μετὰ τὴν ἀγάπη «*μεταβηθήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν*» ἢ ἀθάνατη καὶ αἰώνια. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ μονὴ γέφυρα ἐπάνω στὸν γκρεμὸ τοῦ θανάτου, ἀπ’ αὐτὸν στὸν ἀλλοκόσμο, ἀπὸ τὴν πρόσκαιρη σὴν αἰώνια ζωὴ. Κατὰ τὴ φύση τῆς ἢ θεανθρώπινης ἀγάπης εἶναι αἰώνια· εἶναι ὅλη ἀπὸ τὸν Αἰώνιο· ἀπ’ Αὐτὸν καὶ ἀντλεῖ τὴ δύναμη μετὰ τὴν ὁποία ἀπαθανατίζει, αἰωνιοποιεῖ τὸν ἄνθρωπο. Ἡ ἀγάπη μετὰ τὴ δύναμη τοῦ Ἀθανάτου νικᾷ ὅλους τοὺς θανάτους καὶ εἰσάγει σὴν ζωὴν τὴν αἰώνια. Μὲ αὐτὴν, σὴν πραγματικότητα, ὁ ἄνθρωπος ἀνασταίνεται ἀπὸ τὸν πνευματικὸ θάνατο, ἀπὸ τὴ φιλαμαρτία, ξαναζεῖ γιὰ τὸν Θεὸ καὶ ζεῖ ἐν Θεῷ. Οἱ χριστιανοὶ μετὰ τὴν ἀγάπη: «*νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ Θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν*» (Ρωμ. στ’, 11).

«*Ἡμεῖς οἶδαμεν*», ἐμεῖς ἔχουμε συνείδηση «*ὅτι μεταβηθήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν*», δηλαδὴ ὅτι εἴμαστε ἀθάνατοι καὶ αἰώνιοι. Οἱ χριστιανοὶ ἔχουν νέα αἴσθησι καὶ τοῦ ἑαυτοῦ τους καὶ τῶν ἀδελφῶν τους, νέα γνώση: αἰσθάνονται καὶ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ τοὺς ἀδελφούς τους ὡς ἀθάνατα καὶ αἰώνια ὄντα. Τοῦτο γεμίζει τὴν καρδιά τους μετὰ θεϊκὴ χαρὰ, ἐπειδὴ ἡ εὐαγγελικὴ ἀγάπη εἶναι δύναμη ποὺ μεταμορφώνει τὴ ζωὴ σὲ θεϊκὴ χαρὰ. Ὑπάρχει μεγαλύτερη χαρὰ ἀπ’ αὐτὴ; Τὸ νὰ αἰσθάνεσαι, δηλαδὴ, καὶ νὰ γνωρίζεις ὅτι τὸ ὄν ποὺ ἀγαπᾷς εἶναι ἀθάνατο καὶ αἰώνιο, ὅπως καὶ ἐσὺ ὁ ἴδιος; Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο, μόνο μ’ αὐτὸν τὸν τρόπο, ἢ ζωὴ σταματᾷ νὰ εἶναι βᾶρος, ἀπειθισία, κατὰρα καὶ γίνεται εὐλογία, ἐνθουσιασμός, μακαριότητα. «*Ἡμεῖς οἶδαμεν*» τὸ μυστικὸ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ζωῆς, ἐπειδὴ νικήσαμε τὸν θάνατο καὶ μπήκαμε σὴν ζωὴ μετὰ τὴ θεϊκὴ ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη πρῶτα μᾶς ἐνώνει μετὰ τὸν Θεό, ποὺ εἶναι ἡ πηγὴ τῆς παν-ζωῆς καὶ ἔπειτα μετὰ τοὺς ἀδελφούς, ποὺ εἶναι

ἐπίσης αἰώνιοι ἐν Θεῷ.

Ἐξω ἀπὸ τὴν ἀγάπη εἶναι ὁ θάνατος, ἡ νέκρωση, ἡ θνητότητα: «*ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφόν μένει ἐν τῷ θανάτῳ*». Γιατί; Ἐπειδὴ μόνο ἡ ἀγάπη τσακίζει τὴ φυλακὴ τοῦ ἐγωισμοῦ, βγάζει τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν οἴκησι, ἀπὸ τὸν αὐτοσποκλεισμό, ἀπὸ τὴν αὐτοσπομόνωση καὶ τὴ φέρνει σὲ φιλικὴ σχέση μετὰ τὸν ἀδελφόν, ὡς ζωντανὸ ὄν, ὡς φορέα τῆς ζωῆς. «*Ὁ μὴ ἀγαπῶν μένει ἐν τῷ θανάτῳ*», μέσα στὰ ἐγωιστικά, κλειστά, πρόσκαιρα αἰσθήματα, σκέψεις, διαθέσεις, πάντα κλειστὸς μέσα στὸν ἑαυτὸ του, σὴν φυλακὴ τοῦ ἐγωισμοῦ του, τῆς φιλαυτίας του, πλόγω τῶν ὁποίων καὶ σαπίζει ἢ ψυχὴ μέσα του, σαπίζουν οἱ

σκέψεις, σαπίζουν τὰ αἰσθήματα καὶ πεθαίνουν, πεθαίνουν, πεθαίνουν. Κι αὐτὸς ὅλος ὀζει θάνατο: «*smells of mortality*».

Ἡ ψυχὴ ποὺ «*μένει ἐν τῷ θανάτῳ*» ὀζει θάνατο καὶ ὅλες οἱ σκέψεις τῆς, τὰ αἰσθήματα, οἱ ἐπιθυμίες καὶ οἱ διαθέσεις. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν πανθανάτωση μόνο ἡ θεϊκὴ ἀγάπη ἀνασταίνει τὴν ψυχὴ καὶ τὴν ὀδηγεῖ σὴν ζωὴ τὴν αἰώνια. Τότε ὅλη ἢ ψυχὴ εὐωδιάζει ἀθανασία. Ἡ ἀγάπη εὐωδιάζει ἀθανασία, ἐπειδὴ εὐωδιάζει ἀπὸ τὸν Θεό. Ζῶντας μετὰ τὴν εὐαγγελικὴ ἀγάπη, οἱ χριστιανοὶ

γίνονται «*Χριστοῦ εὐωδία τῷ Θεῷ*», ἐπειδὴ ὁ Κύριος Χριστός, ὁ ὁποῖος εἶναι ὅλος Ἀγάπη, ὅλος εὐωδιάζει ἀθανασία. Γι’ αὐτὸ ὁ ἅγιος Ἀπόστολος εὐαγγελίζεται: «*ὅτι Χριστοῦ εὐωδία ἐσμέν τῷ Θεῷ*» (Β’ Κορ. β’, 15). Ἡ ἀγάπη – νικητὴς τοῦ θανάτου· ἡ ἀγάπη – σωτῆρας ἀπὸ τὸν θάνατο. Ἀγάπη, ποῖο εἶναι τὸ ὄνομά σου, ἐὰν ὄχι ὁ Χριστός; Ἐπειδὴ Αὐτὸς ὄντως εἶναι ὁ νικητὴς τοῦ θανάτου, μετὰ τὴν ἀγάπη νικᾷ τὸν θάνατο γιὰ τοὺς ἄνθρώπους. Ἡ ἀγάπη ἀθανατοποιεῖ τὸ ἀνθρώπινο ὄν, ἐπειδὴ τὸ γεμίζει μετὰ θεϊκὴ ζωὴ. Εἶναι θεοποιητικὴ, θεοδημιουργικὴ δύναμη. Θέλεις νὰ αἰσθανθεῖς ἀθάνατος σ’ αὐτὸν τὸν κόσμο; Ἀγάπα τοὺς ἀδελφούς· ἀγάπα τοὺς ἄνθρώπους ὡς ἀδελφούς. Σ’ αὐτὸ ἔγκειται ἡ ἀληθινὴ χαρὰ τῆς ζωῆς, χαρὰ ποὺ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ πάρει ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, οὔτε σ’ αὐτὸν, οὔτε στὸν ἄλλο κόσμο: «*καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἶρει ἀπ’ ὑμῶν*» (Ἰωάν. ιστ’, 22).

«*Μένει ἐν τῷ θανάτῳ*»: μένει σ’ ἐκεῖνον ποὺ προηγείται τοῦ θανάτου καὶ παράγει τὸν θάνατο. Κι αὐτὸ εἶναι οἱ ἁμαρτίες· καὶ σ’ αὐτὲς ἢ κόλλησι· καὶ σὴν κόλλησι ὁ διάβολος. Ἐπειδὴ αὐτὸς ἐπίμονο καὶ ἀσταμάτητο

Ἐξω ἀπὸ τὴν ἀγάπην εἶναι ὁ θάνατος, ἡ νέκρωσις, ἡ θνητότητα: «ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν μένει ἐν τῷ θανάτῳ». Ἐπειδὴ μόνον ἡ ἀγάπη ἰσακίζει τὴ φυλακὴ τοῦ ἔγωισμοῦ, βγάζει τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν οἴσθη, ἀπὸ τὸν αὐτοαποκλεισμό, ἀπὸ τὴν αὐτοαπομόνωσιν καὶ τὴ φέρνει σὲ φιλικὴ σχέσιν μὲ τὸν ἀδελφόν, ὡς ζωντανὸ ὄν, ὡς φορέα τῆς ζωῆς.

ἰσχυρίζεται: ὁ θάνατος εἶναι κάτι φυσικὸ καὶ λογικόν, κάτι μὲ τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ συμφιλιωθοῦμε, μὲ τὸ ὁποῖο δὲν πρέπει νὰ παλεῦομε, ἐφόσον ὁ θάνατος εἶναι φυσικὸς νόμος, ἀναγκαιότητα.

Ἐνῶ ὁ χριστιανὸς εἶναι ὄλιος στὴν ἀντίθετη πλευρά: αὐτὸς μὲ τὴν ἀγάπην νικᾷ τὸν θάνατον καὶ ὄλους τοὺς προδρόμους, παραγωγούς καὶ ἀκόλουθούς του: τὴν ἁμαρτίαν, τοὺς διαβόλους καὶ τὴν κόλασιν. Ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη εἶναι πανάρετη· ὡς «ἡ πρώτη καὶ ἡ πιὸ μεγάλη» ἀρετὴ ζεῖ καὶ ὑπάρχει μέσα ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπες ἁγίες ἀρετές: τὴν προσευχὴν, τὴν νηστεία, τὴν πραότητα, τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν μακροθυμία, τὴν εὐσηπλάχια κ.τ.δ. Γι' αὐτὸ ὁποῖος ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν του, αὐτὸς καὶ προσεύχεται γιὰ ἐκεῖνον καὶ νηστεύει γι' αὐτὸν καὶ εἶναι ἐλεήμων πρὸς αὐτὸν καὶ πράος καὶ ταπεινόφρων καὶ μακρόθυμος. Ἔτσι ἡ ἀγάπη μὲ τὴ βοήθεια ὄλων αὐτῶν τῶν ἀρετῶν νικᾷ στὸν ἄνθρωπον ὁ,τι εἶναι θνητό, δηλαδὴ ἁμαρτωλό, δαιμονικό, κακό.

Πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀνθρωποκτόνος ἐστὶ, καὶ οἶδατε ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν ἑαυτῷ μένουσαν (3, 15).

Ὅπως ἡ ἀγάπη εἶναι παν-ἀρετὴ, ἔτσι τὸ μῖσος εἶναι παν-πάθος. Διότι πράττει κάθε κακὸ στὸν ἀδελφόν. Ὅ,τι εἶναι κακό, στὴν πραγματικότητα εἶναι δικό του ἔργο. Αὐτὸ ζεῖ διὰ τῆς μοχθηρίας, τῆς κακίας, τῆς κακολογίας, τῆς κακοθυμίας, τῆς συκοφαντίας, τῆς ἔριδος, τῆς πονηρίας, τοῦ φόνου καὶ τῶν ὑπολοίπων κακῶν. Μέσω ὄλων αὐτῶν τῶν κακῶν τὸ μῖσος σκοτώνει καὶ πνευματικὰ καὶ βιολογικὰ. Ὅπως ἡ ἀγάπη ἀθανατοποιεῖ, ἔτσι τὸ μῖσος θανατώνει. Καὶ μάλιστα πρωταρχικὰ σκοτώνει τὸν ἴδιον τὸν φορέα καὶ καλλιηγητὴ του, σκοτώνει τὴν ψυχὴ του. Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος μισεῖ εἶναι ἤδη φονιάς, καὶ μάλιστα αὐτόχειρας, ἐφόσον μὲ τὸ μῖσος θανατώνει τὴν ψυχὴ του. Κι ὅταν τὸ μῖσος ξεχειλίζει καὶ προκαλεῖ τὸν φόνον τοῦ μισουμένου, ἰδοὺ ὁ φονιάς εἰς διηλοῦν.

Σὲ κάθε περίπτωση, τὸ μῖσος εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου πάντα ἐνάντιον σὲ ὅλα τὰ θάνατα. Αὐτὸ εἶναι κατὰ φύσιν σπορέας τοῦ θανάτου, φονιάς, ἀνθρωποκτόνος, ἐφόσον ἀπὸ τὸν φορέα του, τὸν ἄνθρωπον, πάντα διώχνει ὅ,τι εἶναι θάνατος, θεϊκό, αἰώνιο. Ἔτσι δημιουργεῖ στὸν ἄνθρωπον τὴν αἴσθησιν καὶ τὴ γνώσιν ὅτι ὄλιος εἶναι θνητὸς καὶ ὅτι στὴν πραγματικότητα δὲν ἔχει ἀθάνατη

ψυχὴ. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀναγνωρίζει μέσα του τὴν ἀθάνατη ψυχὴ, τότε δὲν τὴν ἀναγνωρίζει οὔτε στοὺς ὄλους ἀνθρώπους. Γι' αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι εἶναι θνητὰ ὄντα· δὲν ὑπάρχει μέσα τους οὔτε ἀθάνατη ψυχὴ, οὔτε ἀθάνατη αἰώνια ζωὴ. Γι' αὐτὸ ὁ μισῶν πράγματι εἶναι ἀνθρωποκτόνος: σκοτώνει καὶ τὸν ἑαυτό του καὶ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, ἐφόσον τοὺς ἀρνεῖται τὴν ἀθάνατη ψυχὴ καὶ τὴν αἰώνια ζωὴ. Κι αὐτὸς εἶναι ὄληθινὰ πραγματικὸς ἀνθρωποκτόνος, πραγματικὸς δῆμιος τῶν ἀνθρώπων. Γι' αὐτὸ ὁ ἅγιος θεολόγος γράφει: «πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀνθρωποκτόνος ἐστὶ καὶ οἶδατε ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν ἑαυτῷ μένουσαν».

Μὴν ἔχοντας «ζωὴν αἰώνιον ἐν ἑαυτῷ μένουσαν», ὁ μισῶν τὴν ἀρνεῖται καὶ στοὺς ὄλους ἀνθρώπους. Κι ἔτσι τοὺς ἀπαξιώνει ὄλους σὲ πρόσκαιρα, θνητὰ ὄντα καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τοὺς σκοτώνει ὄλους. Ἀλλὰ ὁ ἀνθρωποκτόνος εἶναι πάντα καὶ θεοκτόνος. Ἐφόσον γιὰ ὁποῖον δὲν ὑπάρχει ἀθάνατη ψυχὴ, δὲν ὑπάρχει οὔτε ὁ Θεός. Ἐὰν ὑπῆρχε ἀθάνατη ψυχὴ, αὐτὴ θὰ μπορούσε νὰ εἶναι δημιουργία μόνον ἀθανάτου Θεοῦ. Ὅμως ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ἀθάνατη

ψυχὴ, ὡς ἐκ τούτου δὲν ὑπάρχει οὔτε ὁ Θεός. Τέτοια εἶναι ἡ φιλοσοφία τῆς ζωῆς κάθε ἀνθρωποκτόνου, εἴτε εἶναι αὐτὸς πνευματικὸς ἀνθρωποκτόνος, εἴτε σωματικός. Πνευματικὸς ἀνθρωποκτόνος εἶναι καθέννας ποὺ ἀρνεῖται τὸν Θεὸ καὶ τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς.

Σωματικὸς εἶναι καθέννας ποὺ δὲν ἀναγνωρίζει στοὺς ἀνθρώπους τίποτα αἰώνιο, θεϊκό, ἀθάνατο. Ἐνῶ τέτοιος εἶναι «πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ». Τέτοιος ἀνθρωποκτόνος εἶναι πάντα πρῶτα αὐτόχειρ, διότι «οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν ἑαυτῷ μένουσαν». Καὶ δὲν τὴν ἔχει μέσα του, ἐπειδὴ τὸ μῖσος καὶ τὰ ὑπόλοιπα κακὰ παρέβησαν τὴν αἴσθησιν τοῦ θεϊκοῦ, τοῦ ἀθανάτου, τοῦ αἰώνιου, τὰ ἔδωξαν ὄλα αὐτὰ ἀπὸ τὴ γνώσιν του, ὥστε αὐτὸς οὔτε αἰσθάνεται, οὔτε ἀναγνωρίζει ὅτιδήποτε θεϊκό, ἀθάνατο, αἰώνιο. Μέσα στὴν αἴσθησίν του καὶ μέσα στὴ γνώσιν του, αὐτὸς σκότωσε καὶ τὸν Θεὸ καὶ τὴν ψυχὴ. Γι' αὐτὸ αὐτὸς εἶναι καὶ θεοκτόνος καὶ ἀνθρωποκτόνος καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα αὐτόχειρας.

Ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκεῖνος ὑπερ

Τί είναι ἡ ἀγάπη; Ἀθανατοποίηση ἐκείνου ποῦ ἀγαπᾷς, τὸ νὰ δίνεις τὸ θεϊκό, τὸ ἀθάνατο, σ' αὐτὸν ποῦ ἀγαπᾷς· τὸ νὰ δίνεις τὴν αἰώνια ζωὴ, δηλαδή. Τοῦτο σημαίνει ὅτι δίνεις σ' αὐτὸν ποῦ ἀγαπᾷς τὴν αἰώνια Θεία Ἀλήθεια, τὴν Θεία Δικαιοσύνη, τὴν Θεία Ἀγάπη, τὴν Θεία Αἰωνιότητα καὶ τὶς ὑπόλοιπες Θεῖες τελειότητες.

ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε· καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθέναι. Ὅς δ' ἂν ἔχη τὸν βίον τοῦ κόσμου καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρεῖαν ἔχοντα καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ (3, 16-17);

Τί είναι ἡ ἀγάπη; Ἀθανατοποίηση ἐκείνου ποῦ ἀγαπᾷς, τὸ νὰ δίνεις τὸ θεϊκό, τὸ ἀθάνατο, σ' αὐτὸν ποῦ ἀγαπᾷς· τὸ νὰ δίνεις τὴν αἰώνια ζωὴ, δηλαδή. Τοῦτο σημαίνει ὅτι δίνεις σ' αὐτὸν ποῦ ἀγαπᾷς τὴν αἰώνια Θεία Ἀλήθεια, τὴν Θεία Δικαιοσύνη, τὴν Θεία Ἀγάπη, τὴν Θεία Αἰωνιότητα καὶ τὶς ὑπόλοιπες Θεῖες τελειότητες. Αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικὴ, ἡ θεϊκὴ, ἡ αἰώνια ἀγάπη. Αὐτὴν τὴν τέλεια ἀγάπη μᾶς ἔδειξε ὁ Κύριος Χριστὸς καὶ μάλιστα στὴν καθημερινὴ ἀνθρώπινη πραγματικότητα. Κι ἔτσι ταυτόχρονα, μᾶς ἔδωσε τὴ δύναμη ὥστε κι ἐμεῖς νὰ τὴ βιώνουμε σὰν δική μας.

Ὁ ἅγιος Θεολόγος εὐαγγελίζεται: «ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε· καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθέναι». Ὁ Θεάνθρωπος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε, ἀπὸ φιλανθρωπία παρέδωσε τὸν ἑαυτὸ του ἐκούσια σιὸ σταυρικὸ θάνατο, νίκησε διὰ τοῦ θανάτου τὸν θάνατο, μὲ τὴν ἀνάστασή Του μᾶς χάρισε τὴν ζωὴ τὴν αἰώνια, τὴν ἀθανασία. Αὐτὴ εἶναι στὸν κόσμο μας ἡ μόνη ἀληθινή, ἡ μόνη θεϊκὴ, ἡ μόνη ἀθάνατη ἀγάπη.

Γι' αὐτὸ «καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθέναι», δηλαδή ὅλα νὰ τὰ θυσιάσουμε, γιὰ νὰ προκαλέσουμε καὶ νὰ ἀναπτύξουμε μέσα στους ἀδελφούς τὴν αἴσθησι τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀθάνατου, τοῦ αἰώνιου· γιὰ νὰ τοὺς δώσουμε τὸν Θεὸ μέσα ἀπὸ τὴν χριστομόρφη αὐτοθυσία μας, τὴν ἀθανασία, τὴν ζωὴ τὴν

αἰώνια, πείθοντάς τους γιὰ ὅλα αὐτά.

Πραγματικὴ ἀγάπη εἶναι ἐκείνη ποῦ σ' αὐτὸν ποῦ ἀγαπᾷ δίνει τὴν ἀθανασία καὶ τὴν ζωὴ τὴν αἰώνια. Καὶ εἶναι μόνο ἐκείνη ἡ ὁποία στὸν ἄνθρωπο προκαλεῖ καὶ ἀναπτύσσει τὴν αἴσθησι τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν αἴσθησι τῆς ἀθανασίας. Τέτοια ἀγάπη εἶναι πάντα θυσία, πάντα αὐτοθυσία. Ἡ κλίμακα τῆς ἀγάπης εἶναι πελώρια: ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν πιὸ μικρὴ καὶ τελειώνει μὲ τὴν πιὸ μεγάλῃ θυσία. Τὸ κύριο εἶναι σὲ κάθε τέτοια θυσία νὰ εἶναι ζωντανὴ ἡ αἴσθησι τῆς ἀγάπης γιὰ τὸν ἀδελφό. Κι αὐτὴ ἡ αἴσθη-

σι εὐκόλῃ βρίσκει συν-αἴσθησι στὸν ἀγαπημένο, εὐκόλῃ προκαλεῖ συν-ἀγάπη. Τέτοια εἶναι ἡ πραγματικὴ ἀγάπη, ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἀγάπη ἢ εὐαγγελικὴ. Ἐκείνη προτρέπει τὸν ἄνθρωπο σὲ κάθε θυσία γιὰ τοὺς ἀδελφούς.

Ὁ ἅγιος Θεολόγος λέει: «ὅς δ' ἂν ἔχη τὸν βίον τοῦ κόσμου καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρεῖαν ἔχοντα καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ»;

Ὅταν «ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ» μένει στὴν καρδιά, τότε ἐκείνη εἶναι ἀνοικτὴ γιὰ ὅλους τοὺς ἀδελφούς: νὰ τοὺς ὑποστηρίξει μὲ τὸν πλοῦτο καὶ μὲ τὴν προσευχὴ καὶ μὲ τὴν

νυσταεῖα καὶ μὲ τὴν δικαιοσύνη καὶ μὲ τὴν καθυσύνη καὶ μὲ τὴν ἀλήθεια καὶ μὲ τὴν ἐλεημοσύνη καὶ μὲ τὴν μακροθυμία καὶ μὲ τὴν πραότητα καὶ μὲ τὴν ταπεινοφροσύνη καὶ μὲ κάθε προσωπικὴ θυσία ποῦ φθάνει ἕως τὸ νὰ καταθέτεις γιὰ τοὺς ἀδελφούς καὶ τὴν πιὸ μεγάλῃ ὄξια τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, τὴν ψυχὴ.

Ἀπὸ τὸ βιβλίον Ἑρμηνεία τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Θεολόγου, ἐκδ. Ἐν πλῶ.